

Неміс алдын алу конгресі – DPT

және оның тұрақты іс-шара серіктестері DFK, ProPK және WEISSER RING

Алдын алуда жасанды интеллект –

2026 жылғы 31-ші Неміс алдын алу конгресінің декларациясы

«Алдыңғы шарада жасанды интеллектіні қолдану» – биылғы Германиялық алдын алу конгресінің негізгі тақырыбы. Жасанды интеллект – қоғамның көптеген салаларына еніп, «көпсалалы технология» ретінде қызмет ететін негізгі технологиялық жетістік. Осы тұрғыдан алғанда, мәселе жасанды интеллектіні алдын алу контекстіне енгізуге бола ма дегенде емес, ол бүгінгі күні алдын алу тәжірибесі мен стратегияларын қалай өзгертіп жатқаны және болашақта оларды қалай қалыптастыратынында.

Біріншіден, жасанды интеллекттің алдын алу жұмыстарының және қылмыспен күрестің әртүрлі салаларына кең ауқымды әсер ететінін мойындау керек. Бір жағынан, ол қылмыстардың жасалу тәсілін өзгертіп, құқық бұзушылықтарға жаңа мүмкіндіктер, жаңа әдістер мен цифрлық қылмыстың жаңа түрлерін тудырады. Екінші жағынан, ол полиция жұмысына, қылмыстық қудалау мен істерді қарау процестеріне әсер етеді.

Сонымен бірге, жасанды интеллект тәуекелдерді ерте анықтауға, тәуекел жағдайларды талдауға және әрі қарай қылмыстардың алдын алуға, мысалы, зардап шеккендерге қолдау көрсету арқылы жаңа мүмкіндіктер ашады.

Жасанды интеллекттің қарқынды дамуы мен оның қоғамдық қауіпсіздік пен алдын алу стратегиялары үшін өсіп келе жатқан маңызын ескере отырып, Неміс алдын алу конгресі мен оның тұрақты іс-шара серіктестері негізгі қорытындылар мен шұғыл іс-қимыл және саясат жүргізу жөніндегі ұсыныстарды әзірледі.

Олар конференцияның негізгі тақырыбы бойынша академиялық мақалаларға[1] және Германиялық Алдын алу конгресінде өткен сарапшылар талқылауларына негізделген. Әртүрлі кіші тақырыптар жасанды интеллект негізіндегі алдын алудың компьютерлік ғылым, әлеуметтік ғылымдар, психология, философия/этика, құқықтану және қылмыстану сияқты салалардың тәжірибесін біріктіретін салалараралық сала екенін көрсетеді. Жасанды интеллекттің, әсіресе алдын алу тұрғысынан маңызы туралы пікірталас көпсалалы түрде жүргізілуі тиіс, осылайша «интеллектуалды» технологиялардың мүмкіндіктері мен тәуекелдерін ерте кезеңде анықтауға, қоғамдық дамуды жауапты түрде қолдауға және тиімді, дәлелге негізделген алдын алу жұмыстары үшін инновациялық тәсілдер әзірлеуге мүмкіндік туады.

- **Жасанды интеллектіге сын тұрғысынан қарау**

Жасанды интеллект адамдар жасаған деректерге негізделген. Бұл деректер бар әлеуметтік теңсіздіктер мен кемсітушілік құрылымдарын көрсетеді, оларды жасанды интеллект

жүйелері қабылдап, кейбір жағдайларда күшейте алады. Мұндай бұрмаланулар деректер немесе алгоритмдік бұрмалану деп аталады және жасанды интеллект өздігінен ешқашан объективті немесе бейтарап еместігін айқындайды.

Сонымен қатар, әсіресе ірі тілдік модельдерге негізделген жүйелерде «қара жәшік» мәселесі бар: ішкі шешім қабылдау процестері жиі түсініксіз болып қалады, яғни нақты нәтижелер мен бағалаулар қалай алынғаны бірден белгісіз. Атап айтқанда, нақты AI бағдарламалық жасақтамасының артындағы компанияларға да назар аудару қажет. Сондықтан AI-ды пайдалану ашықтық, іздеу мүмкіндігі және әділдік мәселелеріне саналы түрде көңіл бөлуді, сондай-ақ ықтимал бұрмалануларды анықтау және шектеу үшін тиісті рәсімдерді талап етеді.

- **Қылмыс тенденцияларын зерттеу**

Жасанды интеллект қылмыс жасау тәсілдерін де барған сайын өзгертіп жатыр. Әсіресе алаяқтық саласында ол жаңа динамиканы қалыптастырып отыр, себебі алдамшы шынайы мазмұн мен автоматтандырылған коммуникациялық процестер әрекет етудің жаңа мүмкіндіктерін ашады. Бұл кең мағынадағы киберқылмысқа, мысалы, цифрлық түрде жеңілдеткен алаяқтық формаларына, сондай-ақ тар мағынадағы киберқылмыстың классикалық көріністеріне, мысалы, құпиялылықты бұзу (ransomware) шабуылдарына да қатысты.

Әсіресе алаңдататыны – жасанды интеллект арқылы жасалған суреттер мен бейнелерді бұрмалаудың, соның ішінде сексуалдандырылған дурфэйктердің өсуі, олар негізінен шантаж жасау, беделге ірі зақым келтіру немесе цифрлық зорлық-зомбылық, әсіресе әйелдерге қарсы бағытталған әрекеттер үшін қолданылып, агрессияның жаңа деңгейін көрсетеді. Жасанды интеллект, мысалы чат-боттар түрінде, экстремизм мен радикалдану үрдістеріне де қатысты.

Осы дамулар алдын алу саласында жаңа сын-қатерлер тудырады: қолданыстағы тәсілдерді технологиялық өзгерістерге қаншалықты ілесіп жатқанын бағалау үшін қайта қарау қажет, сондай-ақ жасанды интеллект негізіндегі құқық бұзушылықтарға тиісті жауап беру үшін қандай жаңа алдын алу стратегиялары, дағдылар мен қорғаныс механизмдері қажет екенін анықтау керек.

- **Полиция мен сот-құқық қорғау органдарында жасанды интеллектіні пайдалануды нақты анықтау**

Жасанды интеллектіні пайдалану полиция мен сот-құқық қорғау органдарының қылмыстық тергеулерінде көптеген жағынан тартымды болып көрінеді.

Әсіресе ірі және күрделі деректер жиынтығымен жұмыс істегенде, жасанды интеллект ақпаратты жылдам құрылымдауға, маңызды мазмұнды анықтауға және дәстүрлі әдістермен қол жеткізу қиын үлгілер мен байланыстарды тануға мүмкіндік береді. Бұл тергеу процестерін қолдап, ресурстарды анағұрлым мақсатты түрде бөлуге мүмкіндік береді. Сонымен бірге, жасанды интеллектіні қолдану елеулі қиындықтарды тудырады.

Олардың негізгісі – деректерді қорғау, ақпараттық өзін-өзі анықтау және мемлекеттік араласудың пропорционалдылығы мәселелері.

Осылайша, мұндай қолданбаларды пайдалану үшін жасанды интеллектіні қолданудың әртүрлі деңгейлеріндегі араласуды ажырататын және нақты шекаралар мен бақылау механизмдерін анықтайтын ұқыпты құқықтық шеңбер қажет.

- **Заңнамалық әрекет етуді қажет ететін ықтимал салалар**

Жасанды интеллект қолданбаларының қарқынды дамуы мен таралуы жағдайында Германиялық Алдын алу конгресі заң шығарушылардан жағдайды үнемі қарап, қажет болған жағдайда шара қолдануды талап етеді.

Атап айтқанда, алгоритмдік жүйелер алдау, манипуляция немесе әдейі зиян келтіру мақсатында қолданылғанда қолданыстағы құқықтық шеңберлер өз шегіне жетіп жатқаны айқын көріне бастады. Осы жағдайға байланысты заң шығарушылардан қолданыстағы қылмыстық және қорғау нормаларын қайта қарап, қажет болған жағдайда оларды жасанды интеллект негізіндегі қылмыс жасау құралдары мен жауапкершілік құрылымдары толық қамтылатындай етіп бейімдеулері талап етіледі. Бұл, атап айтқанда, жауапкершілікті анықтау, тексеруді басқару және жоғары тәуекелді қолданбаларды алдын алу реттеуіне қатысты мәселелерге қатысты. Сонымен бірге зиянды ерте кезеңде анықтау және зиян келген жағдайда заңды тиімді орындау үшін жасанды интеллект жүйелерінің әзірлеушілері мен операторлары үшін айқын қамқорлық міндеттемелері белгіленуі тиіс.

- **Қылмысты алдын алудағы жасанды интеллект себепке бағытталған алдын алуды алмастырмауы тиіс**

Жасанды интеллект кеңістіктік және жеке тұлғаға негізделген тәуекелдерді талдау тұрғысынан болжау әдістері үшін ерекше қызығушылық тудырады. Алгоритмдік болжау жүйелері полиция жұмысын, мысалы, операциялық жоспарлауды жеңілдету немесе ықтимал тәуекел жағдайлары туралы сигнал беру арқылы қолдауға көмектесе алады.

Алайда, осы уақытта назар статистикалық есептелген ықтималдықтарға көбірек аударылып, қылмыстың құрылымдық және әлеуметтік себептері назардан тыс қалуы мүмкін деген қауіп бар. Сондықтан болжамды полицияның болашағын технологиялық мүмкіндіктерден гөрі әлеуметтік және институционалдық шеңберлер анықтайды. Мұндай жүйелерді саналы түрде жобалау және сыни бақылау өте маңызды. Олардың әлеуеті мен шектеулері ескерілуі тиіс; қалаусыз үрдістерден аулақ болу және демократиялық бақылауды қамтамасыз ету қажет.

Ұзақ мерзімді және тиімді қылмысты алдын алу тек техникалық жаңалықтар оқшауланбай, әлеуметтік-саяси тәсілдермен, құқық үстемдігі қағидаларымен және қылмыстың себептерін тұрақты түрде зерттеумен байланысты болғанда ғана мүмкін.

- **Тиімді алдын алу үшін жасанды интеллектіні одан да кеңінен және мақсатты түрде пайдалану**

Жасанды интеллект тек қиындықтар тудырып қана қоймай, алдын алуға мүмкіндіктер де ұсынады. Оның үлкен көлемдегі деректерді жылдам өңдеу және талдау қабілеті ерекше тиімді.

Мысалы, жасанды интеллектіні желідегі жеккөрініш сөзін ерте кезеңде анықтау үшін пайдалануға болады. Сонымен қатар, чат-боттарды қолдану арқылы жаңа мүмкіндіктер пайда болады, мысалы, зорлық-зомбылық құрбаны болған әйелдер оларға жүгіне алады. Бұл цифрлық қолдау қызметтері анонимді түрде пайдалануға болатын және бірнеше тілде қолжетімді болғандықтан, көмекке кедергісіз қол жеткізуді қамтамасыз етеді. Осылайша, жасанды интеллектіні алдын алу шаралары үшін арнайы қолдануға болады және ол бар қолдау мен қорғау қызметтерін толықтыра алады.

Ганновер, 2026 жылғы 13 сәуір